

İKİNCİ BÖLÜM

ERKMEN
TARİHİ

I. ARKEOLOJİK KALINTILARA GÖRE ERKMEN

Ahmet İLASLI*

İlimizin beş bin yıllık tarihi içinde, Erkmén beldesinin de varlığına tanıklık eden izlere, yaptığım çeşitli incelemeler sırasında belirlemiş bulunmaktayım.

Eski Tunç Çağı olarak bildiğimiz bu beş bin yıl öncesinde, bugünkü Erkmén Beldesinin kuzeyinde bulunan ve Sığıryolu mevkii olarak bilinen ova içinde, çevre karayolu ile demiryolu arasında, Kadayıfçıoğlu Akaryakıt İstasyonu arkasındaki yayvan bir tepe, bu ilk yerleşimin olduğu yer olarak görülmektedir. Burası Müze Müdürlüğü kayıtlarında Fikirtepe Höyüğü olarak geçmesine rağmen¹, Fikirtepe denilen yerin, bugünkü Huzurevinin bulunduğu kayalığın olduğu, bu nedenle bu höyüğün adının Fikirtepe olmadığı, bu yapılan çevre araştırmasıyla anlaşılmıştır.

Söz konusu olan höyük, ilimiz genelinde bulunan çok sayıdaki Eski Tunç yerleşimlerinden biridir. Bu dönemde, ilimizin bugünkü hemen hemen her köyünde, Eski Tunç Çağına ait bir yerleşime rastlamaktayız. Bu höyükte de, henüz kazı yapılmamış olmasına rağmen, bu döneme ait çanak çömlek parçalarına rastlanılmıştır.

Beldede, Eski Tunç sonrası olan Hitit dönemine ait izler bulunamamış olup, bundan sonraki dönem olan Frig dönemi izleri, yine aynı, yukarıda sözü edilen höyük yerleşiminde görülmektedir. Bugünkü çevre karayolunun 1970'li yıllardaki yapımı sırasında, bu höyükten bir miktar toprak alınmış olup, bu çalışma anında Frig ve daha sonraki dönemler yok edilmişlerdir. Yine de Frig kültürüne ait çanak çömlek parçaları yüzeyde görülmektedir. Bu parçalardan bazıları müze deposunda bulunmaktadır.

Roma Dönemine ait izleri ise, beldenin bugünkü Keçibayat mevkiinde Hamam öreni olarak bilinen ve yakın zamanda (1995 yılında) yapılan su deposu yapımı sırasında ortaya çıkarılan örenyerinde ele geçirilmiştir. Yüzeyde görülebilen izler olmamakla birlikte, çalışma sırasında yüzeyden 50 cm. derinlikte 100 cm. yüksekliğinde, 100 cm genişliğinde kireç harçlı, kireç taşı ve andezit taşı türü, moloz taş üzerine kesme taş

47-48. Sütun başlığı

* Arkeolog, Müze Uzmanı, Afyonkarahisar.

1 Afyonkarahisar Müzesi Arşivi.

kaplama duvarlı bir yapıya ait duvar parçası bulunmuştur. Yapı tekniği bakımından Geç Roma veya sonrası döneme ait bir yapı olup, bu duvar parçası korunarak kazı alanı doldurulmuştur. Bu çalışma sırasında bulunan İyon tipi sütun başlığı ve sütun parçası müzeye getirilmiş olup, bu sütun başlığı, koç boynuzu kıvrımlı ve üç yumurta kabartılıdır. Kıvrımlar arası ise her iki yana uzantılı kenger yaprağı kabartılıdır. Yapıyla bir bağlantısı belirlenemeyen bu sütun başlığının kıvrım kenarları ve yumurta kabartılardan birkaçı kırılmış olup, önceki bir evrede buraya getirilmiş de olabilir².

Volkanik trakit kütleli doğal bir oluşum olan ve çevrenin genel jeolojik yapısına uyan, Erkmen Beldesinin eski yolu üzerinde, bağlık ve bahçelikler arasında, yaklaşık doğu-batı doğrultulu yükseltisi az, uzunlamasına bitişik üç kayalık durumunda, Karakaya olarak adlandırılan kayalığın batı kesiminin güney yüzeyinde küçük bir kapı girişli, içi üçgen tavanlı ve derinliği ve genişliği az, küçük bir odacık biçiminde olan, in diye adlandırılmış bir kaya odası vardır. İçinde üç yönde seki yükselteleri bulunan odanın, mezar odası türü bir yer olması gerekir. Çünkü sekilerin kenar hatları ile ayak hatları kabartılı olup ayaklardan birinde beş parmaklı bir pençe görülmektedir. Ayrıca duvar ortasında yatay ve dikey kabartı hatlı izleri vardır. Dönemi belirgin olmasa da, Frig geleneğinin izleri görülmektedir.

Bu kayalığın batı kesiminin kuzey cephesinde, iri parçalı kayalar arasında sığınak türü boşluk bulunmaktadır. Ayrıca kaya yüzeyine açılmış küçük sığınaklar da vardır.

Göletin güneyine, Erkmen sırtlarına doğru uzanan derin dere yatağında Kocain ve Küçükün olarak adlandırılan iki in daha vardır. Bunlardan Kocain, dere yatağının ortalarına doğru, sol yamaçta olup, geniş ağızlı ve derinliği az, içe doğru kavisli bir oyulma ile oluşturulmuş konumdadır. Doğa ve insan tahribatıyla oluşturulmuş olup, kaya içinde bulunan beyaz renkte tuzlu veya sodalı bir toprak yapısının hasta hayvanlar tarafından sürtünerek iyileşmelerine iyi geldiği söy-

49-50. Karakaya'daki kaya mezarlarının dış ve iç mekanı

51. Karakaya

2 Aynı arşiv.

lenilmektedir. Küçükün ise, Kocainin biraz daha uzağında yine aynı yamaçta olup, ulaşılması güç yüksekliktedir. Bu nedenle içi görülememiş, çekilen fotoğraflardan görüldüğü kadarıyla, küçük bir girişi olan üçgen tavanlı bir odacık durumunda olduğu anlaşılmıştır. Bunun da dönemi belirlenememiş olup, Frig geleneğinin izlerini taşıdığı görülmektedir.

Roma ve sonrası dönemler içinde, Akronion adıyla bir kasaba yerleşimi olarak kurulmaya başlanılan Karahisar Kalesi ve çevresi, Karahisar-ı Sahip adıyla, Türk dönemiyle birlikte geniş bir kent olmuştur. Bu kente komşu bir yerleşim olarak Erkmen Beldesinin demiryolunun kuzeyindeki Aksaz mevkiinde yeni bir yerleşim daha kurulmuş olduğu, yaptığım araştırmalarla ortaya çıkarılmış bulunmaktadır. Hafif yükseltili, yayvan bir tepecik görünümündeki bu yerleşim yerinde, içi dışı mavi veya yeşil sırlı, bitkisel ve geometrik desenli kase parçalarının yoğun olduğu görülmüştür. Bu parçaların evreleri kesin olarak belirlenememiş ise de genellikle 13. yy ile 16. yy. arasındaki Selçuklu, Beylikler ve Erken Osmanlı evrelerini kapsayan Türk dönemini içerdiği kesindir. Buradaki yerleşimden, 19. yy. daki bir mahkeme kaydında söz edilmekte ve yüzyıl öncesi terk edilmiş bir yer olduğu belirtilmektedir. Bu mahkeme kaydında ayrıca Kiçibayat (Küçükbayat) mevkiinden de söz edilmektedir³.

Erkmen Beldesinin bugünkü yerleşim alanına ne zaman yerleştiği, kesin belirli olmasa da, halk tarafından Aksaz yerleşiminin terk edilmesiyle buraya yerleşildiği söylenilmektedir. Aksaz yerleşimi ile ilgili mahkeme kaydında yüz yıl kadar önce terk edildiği belirtildiğine göre, 17. yy. dan itibaren burada yerleşimin olması gerekmektedir. Bu yüz yıla ait kültürel hiçbir iz görülmemektedir (mahkeme kaydı dışında). Belde içinde eski yapılardan olarak çeşmeler ve Hacıbaba Türbesi bulunmaktadır. Bunlar da 19. yy. sonlarına ait yapılardır. Bugünkü Belde mezarlığı da, bu dönemlerden itibaren kullanılmaya başlandığı, balbal nitelikli ince uzun, yörenin taşından olan mezar taşlarından anlaşılmaktadır. Aradan yol geçmesiyle iki ayrı mezarlık görünümündeki bu mezarlık, sülaleler arasında ayrılmış durumdadır. Aksaz yerleşimi ile ilgili bir mezarlığa rastlanılmamıştır.

52-53. Aksaz yerleşimine ait sırlı çanak parçaları

3 Bk. Yusuf İlgar, "Erkmen'de Türk Yerleşimi" kısmı, *Her Yönüyle Erkmen*, Afyonkarahisar, 2008 s. 87.

Kocageren mevkiinde, Akarçay üzerinde tek gözlü bir köprü vardır. İri andezit kesme taşlardan yapılmış olan bu köprüde, devşirme taşlarında kullanıldığı görülmektedir. Üzerine beton dökülmüş olan bu köprü oldukça bakımsızdır. Osmanlı dönemine ait köprünün ne zaman yapıldığı bilinmemekle birlikte, Hacı İbrahim tarafından yaptırılmış veya onartılmış olmalı ki, Hacı İbrahim Köprüsü diye anılmaktadır. Ayrıca Kocaöz Köprüsü de denilmektedir.

54. Hacı İbrahim Köprüsü

Akarçay üzerinde ayrıca, Helelli mevkiinde Şehir Bendi vardır. Andezit kesme taştan yapılmış olan bu benden, yaklaşık yüz yıl önce yapıldığı söylenmektedir. Oldukça tahrip olmuş durumdaki bu benden üç savaklı olduğu ve şehrin Karakaya denilen mevkiindeki arazinin sulanması amacıyla yapıldığı belirtilmektedir. 1950 li yıllarda Akarçayın, yatağı değiştirilmiş ve düz bir kanal haline getirilmiştir.

Yaklaşık elli yıl kadar önce yapıldığı söylenen bir başka bent de, Erkmen Gölünün üst kesiminde Erkmen Deresinde yapılmıştır. Bu bent de yörenin taşı olan andezit taşından yapılmış olup, yüksekçe bir duvar görünümündedir.

55. Erkmen Mezarlığı

Erkmen Deresinin güney uzantısı olan yamaçlardaki Manasır mevkiinde, yapı temelleri ve güney yamacında birkaç terasın bulunduğu bölümler halinde bir yerleşim izi vardır. Dönemi belirlenememiş olmasına rağmen, çevre yamaçlardaki son dönem Osmanlı teras yapılaşması özelliğindedir.

Kurtuluş Savaşımızda, 1310 rakımlı tepeler olarak önemli bir Yunan mevzisi konumundaki Erkmen Tepelerinin eteklerinde, yerel ordu karargahı kurulmuş olması, Erkmen'in bu savaştaki önemli bir konumda olduğunu göstermektedir⁴.

56. Manasır (Resmin ortasındaki ağaçlık bölüm)

Şehir merkezine yakın, batı yönde bir yerleşim olması nedeniyle, batı yöne giden anayollar olan kara ve demiryolları belde sınırları içinden geçmektedir. Demiryolunda bir değişiklik olmamasına rağmen ana karayolu kuzeye kaydırılmıştır. İlk kez 1930'lu yıllarda yapılmış olan yolun, bakımı için Çakırköy köyü üzerinde kesme taş bir baraka da yapılmış olup bu baraka sağlam ve terk edilmiş olarak halen durmaktadır⁵. İkinci kez 1970'li yıllarda yapılan anayol, ilk yapılan yoldan bugünkü şehir mezarlığından itibaren ayrılarak devam etmekte, 2000'li yıllarda yeniden değiştirilen şehir çevre yolu, Kadayıfçioğlu Tesislerinin doğusundan birleşmektedir.

Şehir merkezine yakın ve, anayolların üzerinde olması, hem Erkmen halkının, hem de şehir halkının sürekli iç içe yaşamasına neden olmuş, bir köy yerleşimi iken, belde yerleşimi olabilecek konuma yükselmiştir.

4 Bk. İbrahim Yüksel, "Büyük Taaruz'da Erkmence Savaşları", *Her Yönüyle Erkmen*, Afyonkarahisar, 2008.

5 *Bayındırlık İşleri Dergisi*, s. 5, Nafia Vekaleti Neşriyat Müdürlüğü Yayını, 29.10.1939, s. 98; İbrahim Yüksel, "Erkmen'de Bir Başbakan Suat Hayri Ürgüplü", *Her Yönüyle Erkmen*, Afyonkarahisar, 2008.

II. TÜRK EGEMENLİĞİNDE ERKMEN

A. SELÇUKLULAR VE OSMANLILAR DÖNEMİ'NDE ERKMEN

Uzm. Yusuf İLGAR*

Asya ile Avrupa arasında bir köprü oluşturan Anadolu çeşitli milletlere ev sahipliği yapmıştır. Batı Anadolu'da yer alan Afyonkarahisar da ilk çağlardan itibaren muhtelif devletlerin yerleşim yeri olmuştur. XI. Yüzyılda başlayan Selçukluların Bizanslılarla yaptığı uzun mücadeleler sonucunda Türkler tarafında fethedilen Anadolu'nun fetih süreci ise elli yıl kadar sürmüştür. Bu bağlamdan olarak Bizanslılardan 1048'de Erzurum, 1057'de Malatya, 1059'da Sivas, 1064'de Kars, 1067'de Kayseri, Niksar ve Konya fethedilmiş; hemen arkasından 1068'de Emirdağ, 1069'da Sandıklı yakınlarında eski bir kale olan Honaz alınmıştır. 1071'de yapılan Malazgirt Savaşı'nda Bizanslılar mağlup olunca Türk kuvvetleri Ege ile Marmara kıyılarına kadar varmışlardır.

Afyonkarahisar'ın Türkler tarafından fethinden önce burada Bizanslılar oturmakta idiler. Malazgirt Zaferi'nden sonra, Emir Sanduk, komutasındaki Türk ordusu 1077 yılında Akdağ'a kadar olan havaliyi fethetmiştir. Alınamayan yer Dazkırı kalmıştır. Bu tarihten itibaren yöreye Türk iskanı başlamış denebilir.

Bu ilerleyiş Bizanslıların 1097'deki I. Haçlı Seferi ile durmuştur. Türkler Bolvadin Savaşı'nda mağlup olunca fethedilen bu yeni yerleri terk ederek İç Anadolu'ya çekilmişlerdir. Bizans orduları, 1116'da Kütahya, Seyitgazi, Emirdağ, Bolvadin ve Akşehir civarında yaptıkları seferlerde bir zafer elde edemedikleri gibi Anbanaz Köyü yakınlarında meydana gelen savaşta mağlup olmuşlardır¹.

1176'daki Miryakefalon'da elde edilen zaferle Afyonkarahisar havalisi kesin olarak Türk hakimiyetine geçmiştir. Bu tarihle birlikte Erkmen köyünün de Türkler tarafından iskana açılarak kurulduğu muhtemeldir.

XIII. yüzyılın ikinci yarısında, Anadolu Selçuklu Devleti'nin zayıf düştüğü zamanlarda Selçuklu veziri Muineddin Pervane tarafından Sandıklı, Kütahya, Akşehir ve Beyşehir yöresinin valiliği vezir Sâhib Ata'nın oğullarına verilmiştir. Yöre bu şekilde Sâhib Ata Oğulları'nın hakimiyetine girmiştir. Yörede Sâhib Ata Oğulları, Germiyanogulları ve İlhanlılar arasında çekişme ve savaşlar devam etmiş; Sâhib Ata Oğulları Beyliği son hükümdarı Ahmet Bey'in 1341'de ölümüyle beyliğin idaresi ve arazisi

* Afyon Kocatepe Üniversitesi, Rektörlük, Afyonkarahisar Araştırmaları, mail: yilgar@aku.edu.tr,

1 Bk. Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, İstanbul 1993; Claude Cahen, *Türklerin Anadolu'ya İlk Girişi* (XI. Yüzyılın İkinci Yarısı), (çev. Yaşar Yücel-Bahaeddin Yediyıldız), İstanbul 1988; Ali Sevim, *Anadolu'nun Fethi, Selçuklular Dönemi*, Ankara 1993; Özer Küpeli, "Selçuklu ve Beylikler Döneminde Afyonkarahisar", *Afyonkarahisar Kültürü*, I, Afyon 200, s. 125.

kayınpederi Germiyanoglu Yakub Bey'e geçmiştir. Böylece 1341 yılından 1390 yılına kadar Afyonkarahisar'da Germiyanogulları idaresinde kalmış; Yıldırım Bâyezid devrinde 1390 yılında Osmanlılar'a geçmiştir. Germiyanogulları Ankara Savaşı'nın ardından eski topraklarına tekrar sahip olmuşlarsa da, son Germiyan hükümdarı Yakup Bey'in (öl. 1429) vasiyeti üzerine beylik Osmanlı hakimiyetine girmiştir².

B. AFYONKARAHİSAR'IN İDARİ YAPISI İÇERİSİNDE ERKMEN

Uzm. Yusuf İLGAR

Afyonkarahisar, *Karahisâr-ı Devle* adıyla Selçuklu devletinin bir uç vilayeti olarak bulunurken Osmanlı idaresinde *Karahisar* ve *Karahisâr-ı Sâhib* isimleriyle Anadolu Beylerbeyliğinin bir sancağı olarak XIX. yüzyıla kadar idari taksimatta yerini almıştır.

XV. yüzyılda Karahisâr, Bolvadin, Sandıklı, Şuhud, Barçınlu, Çola ve Oynaş olmak üzere yedi kazası; ayrıca Karahisar'a bağlı Şehr-ovası, Kırhisar ve Sincanlı; Bolvadin'e bağlı Çay ve Sandıklı Kazası'na bağlı Elçi nahiyeleri bulunmaktaydı.

Yine aynı yüz yılda Çola ve Oynaş nahiyeye çevrilmiş; Çola Sandıklı'ya, Oynaş da Barçınlu Kazası'na bağlanmıştır. Karahisar Kazası'na nahiye olarak bağlı olan Sincanlı da Ulu-Sincanlı ve Kiçi-Sincanlı isimleriyle iki nahiyeye bölünmüştür. XVI. Yüzyılda da idari taksimat hemen hemen aynı şekilde devam etmiştir.

Daha önce nahiye olarak bulunan Sincanlı ve Çay XVII. yüzyılda müstakil kaza olmuş, Barçınlu Kazası da bu yüzyılın ilk yarısında Barçınlu ve Nevâhî-i Barçınlu isimlerinde iki kaza haline dönüştürülmüştür. Yine bu yüz yılda Karamık ismiyle bir kaza teşkil edilmiştir. Çola da, *Çola-âbâd* ismiyle kaza şekline dönüşmüştür.

XVII. yüzyılda Karahisâr-ı Sahib'e gelen Evliya Çelebi, sancağın kazalarını "Merkez, Sandıklı, Sıçanlı (Sincanlı), Şuhud, Cule (Çola), iki Barçınlar, Karamık (Karamık) ve Çal (Çay)" isimleriyle belirtmektedir.

1839 yılında Hüdâvendigâr Eyaletinin kaymakamlığı olan Karahisâr-ı Sâhib Sancağının kazaları; Karahisâr-ı Sâhib, Sincanlı, Bolvadin, Çay, Nevâhî-i Barçın, Hân-Barçın, Şuhud, Karamık, Sandıklı, Çöl-âbâd'dan ibarettir. Bu yüzyılda Barçınlu Kazası, Hân-Barçın ismini almıştır. 1867'deki idari düzenlemede de kaymakamlıktan mutasarrıflık haline dönüştürülmüştür.

XIX. yüzyılın sonlarında, Nevâhî-i Barçınlu, Karamık ve Çola-âbâd kazaları Çal ismiyle yeni bir kazaya dönüştürülürken Barçınlu Kazası da Aziziye ismini almıştır. Diğer taraftan Çay Kazası, Bolvadin kazasına bağlı bir nahiye olmuştur.

2 Bk. Süleyman Gönçer, *Afyon İli Tarihi*, I, İzmir 1971, s. 237-247; Turan, *a.g.e.*, s. 525; İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri*, Ankara 1988, s. 150-152; *Âşık Paşaoğlu Tarihi*, (hızl. Atsız), İstanbul 1992, s. 96; Mustafa Karazeybek, Özer Küpeli, Yusuf İlgar, "Tarihi ve İdari Gelişimi", *Anılarda Afyonkarahisar*, (hızl. Muzaffer Uyan), Ankara, ty., s. 10-11.

Karahisâr-ı Sâhib Kazası Şehr-âbâd Nahiyesi'nin ismi *Etrâf-ı şehîr* olarak değiştirilirken Kütahya Sancağı'na bağlı olan Şeyhlü, nahiye olarak Karahisâr-ı Sâhib Kazası'na bağlanmış; İshaklı ve Bayat isimleriyle yeni nahiyeler kurulmuştur. İshaklı Bolvadin Kazası'na, Bayat da Aziziye Kazası'na bağlanmıştır.

Kütahya Sancağı'na bağlı olan Geyikler kazası da, nahiye olarak Sandıklı Kazası'na bağlanmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan sonra 1924 yılında Karahisâr-ı Sâhib ismi yeni idarî taksimatta Afyonkarahisar adını alarak vilayet olmuştur³.

Osmanlı Döneminde Erkmen, Karahisar kazasına bağlı şehrabât köyüdür. Kaza merkezine bağlı olarak kalması Cumhuriyet dönemine kadar devam etmiş, Cumhuriyet Döneminde de Afyonkarahisar merkez ilçesine bağlı bir köy olarak idari taksimatta yerini almış, nüfusu 2000 geçtikten sonra kasaba olma hakkını elde etmiştir. Köy, T.C. Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın 2 Kasım 1991 tarihli onayının 6 Kasım 1991 tarihli Resmi Gazetede yayımlanmasıyla belediyeleşmiştir. Onay Resmi Gazete'de "*Afyon ili merkez ilçeye bağlı Erkmen Köyünde "ERKMEN" isminde Belediye kurulması, 1580 sayılı kanunla değişik 7 nci maddesi uyarınca uygun görülmüştür*" ifadesiyle resmileştirilmiştir⁴.

13.04.1993 tarih ve 273 sayılı Afyon Valiliği İdare Kurulu kararına göre, kasabanın hudutları şöyledir:

a. Merkez Doğu sınırı: Çorca Bükü, Fikir Tepesi, Harmantepe, Kar Gediği mevkileri.

b. Güneydoğu sınırı: Kışlacık Köyü, Kar Gediği takiben Eğerkaya Tepesi.

c. Güney sınırı: Küçük Kalacık Köyü, Eğerkaya Tepesini takiben Ağlayan Tepe, Çatal olup Dana Deresi, Leylek Sekti, Kara Tepe, Cırcır Çeşme ve Kahya Ağılı.

ç. Batı sınırı: Çakırköy köyü ile olup Kahya Ağılını takiben Kuru Dere, Garipler Mezarı, Dontaşları (Dikili taş), Kurtlu Kuyu ve Helelli Pınarı.

d. Kuzey sınırı: İsmail Köyü ile olup Helelli Pınarını takiben Çorca Bükü'nü teşkil etmektedir.

Aynı kasabadan Mehmet Kaya, kasaba oluşmadan önceki yıllarda Ali adlı kişilerle köyün sınır evleri, "*Doğuda Var Ali, Batıda Çanak Ali, Güneyde Dirgen Ali, Kuzeyde Kodahın Ali, Tepecik'te Onbaşı Ali*" diye anıldığını belirtmektedir. Köyde bu kişilerin evlerinden sonra ev yoktu.

3 Bk. Üçler Bulduk, XVI. Asırda Karahisar-ı Sahib Sancağı, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Genel Türk Tarihi Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 1993, s. 21, 22, 53; Evliya Çelebi, *Evliya Çelebi Seyahatnâmesi*, IX, (Hzl. Mümin Çevik vd.), İstanbul 1984, s. 17; Bekir Sıtkı Sencer, *Tevârih-i Vâfiyât Vakâyi-i Sâire*, AGAPK, yazma nr. 13924, s. 23; Feridin Emecen, "Afyonkarahisar", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, s. 444; Karazeybek vd., a.g.m., s. 12-13.

4 Resmi Gazete, Sayı: 21043, 6 Kasım 1991, s. 17.

1. Erkmek Köyü Muhtarlığı

Köylerde devletle olan işlerin yürütülmesinde XIX. Yüzyılın ilk yarısında muhtarlık teşkilatının kurulmasına kadar imamlar ve timar sahipleri etkili olmuşlardır. Daha üst düzey işler gerektiğinde nâibler ve kadılar tarafından yapılmıştır. İmamlar ve muhtarlar, halktan anlaşmazlığı olanların anlaşmazlığının çözümünden, mahallenin temizlik ve düzenine kadar pek çok işten sorumlu tutulmuşlardır. Muhtarlar ayrıca asayiş sağlamaya, vergilerin dağıtılmasında ve toplanmasında yardımcı konumundadırlar⁵.

57. Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in başarılı köy muhtarlarını kabulü (1981)

a. Erkmek Köyü Osmanlı Dönemi Muhtarları:⁶⁷⁸⁹¹⁰

	Adı ve lâkâbı	Tarih	Verilen yıllık ücret
1	1'nci Muhtar Keleş oğlu Mahmud 2'nci Muhtar Cafer oğlu Osman ⁶	1840 yılında görevlenmiştir.	1nci Muhtar: 300 kuruş 2nci Muhtar: 200 kuruş
2	Mehmed Ağa ⁷	5 Ocak 1851	
	Ayan Osman Ağa ibn-i Mustafa ⁸	Haziran 1873'den önce	
3	Memiş oğlu Arif bin Ömer ⁹	18 Mayıs 1919	1nci Muhtar: 300 kuruş 2nci Muhtar: 200 kuruş
4	İmam ve Muhtar Abdullah oğlu Hasan Efendi ¹⁰	21 Aralık 1892	
5	Hacı İbiş	1922	

5 Mustafa Karazeybek, "Türkiye'de Muhtarlık Teşkilatının Kurulması ve Afyonkarahisar'da Tanzimat'tan Sonra Atanan İlk Köy Muhtarları", *Taşpınar [Afyonkarahisar]*, nr. 3, kışım 2001, s. 5-36.

6 Karazeybek, *a.g.m.*, s. 38.

7 *AŞS*, nr. 576, vr. 18a/112.

8 *AŞS*, nr. 602. s. 68/94.

9 *AŞS*, nr. 652, nr. 1146, 1147.

10 *AŞS*, nr. 622, vr. 23a/64.

58-59. Erkmen köyü Muhtarı Haşim Kuş ve köy temsilcileri Başbakan Süleyman Demirel ile görüşme yaparken.

b. Erkmek Köyü Cumhuriyet Dönemi Muhtarları:

Sıra no.	Adı soyadı	Görev yılı
1	Muhtar Bayram Ali	1934
2	Muhtar Hüseyin Bayram (Habiboğlu)	1935
3	Muhtar Mustafa Tan	1936
4	Muhtar Ahmet Şahin	1937
5	Muhtar Ahmet Memiş	1943
6	Muhtar Mehmet Oruç	1947
7	Muhtar Süleyman Türk	1950
8	Muhtar Haşim Balık	1954
9	Muhtar Hakkı Taş	1956
10	Muhtar Haşim Kuş	1960
11	Muhtar Ömer Balı	1981
12	Muhtar Ahmet Oruç	1983
13	Muhtar İbrahim Şenol	1989
14	Muhtar Osman Elmas	1992
15	Hasan Balı (Cumhuriyet Mahallesi Muhtarı)	2004
16	Cengiz Tan (Hürriyet Mahallesi Muhtarı)	2004
17	Kadir Demir (Fevzi Çakmak Mahallesi Muhtarı)	2004

2. Erkmén Belediyesi

İbrahim YÜKSEL *

a. Belediye'nin Kuruluşu

Erkmén Belediyesi, İç İşleri Bakanlığı'nın 2 Kasım 1991 tarih ve 91/38740 sayılı kararı ile kurulmuş olup, ilk belediye başkanlığı ve belediye meclisi üyeliği seçimi 7 Haziran 1992 tarihinde yapılmıştır.

Köyün nüfusunun 2000'i geçerek belediye olma hakkını kazanmasından sonra belediye örgütünün kurulmasına ilişkin bir dizi çalışmalar yapılmışsa da sonuç alınamamıştır. 1990'lı yılların başından itibaren İç İşleri Bakanlığı'nın ilçe ve belediye sayısının artmasına yeşil ışık yakması üzerine Erkmén köyü muhtarı İbrahim Şenol, ihtiyar heyeti üyeleri ve köy odalarının ileri gelenlerinin ortaklaşa aldıkları karar doğrultusunda, köyde belediye örgütünün kurulmasına ilişkin çalışmalara bu dönemde yeni bir ivme kazandırılmıştır. Gerekli başvurunun yapılması ve yasal işlemlerin tamamlanmasının ardından, köyde

60. Ermen'in İlk Belediye Hizmet Binası

belediye kurulmasına ilişkin olarak yapılan halk oylamasında büyük bir çoğunlukla "evet" oyunun çıkması üzerine, konu Afyonkarahisar İl Genel Meclisi'nin gündemine getirilmiştir. Erkmén köyünde belediye kurulmasına ilişkin teklifi, Türlü İşler Komisyonu'na havale eden İl Genel Meclisi, komisyonun bu konudaki raporunu, 23 Mayıs 1991 tarihinde yaptığı toplantıda ele almıştır. Meclis'te yapılan görüşmeler sonucunda, belediye olmak isteyen 4 köyden Küçükühyük, Eber ve Efe Köy'de belediye kurulması kabul edilirken, Erkmén'in Belediye olma isteği reddedilmiştir.¹ Köyde büyük bir şok yaratan İl Genel Meclisi'nin bu kararını, "siyasi" olarak nitelendiren Zafer Gazetesi yazarı İbrahim Yüksel, "Belediye'ye Hücum" başlıklı yazısında, belediye olma isteğinde bulunan köy sayısının artışına ve İl Genel Meclisi'nde bütün bu isteklerin kabul edilmesine dikkat çekerek, Erkmén'le ilgili ret kararını "*Tabii Erk-*

* Gazeteci

1 "Erkmén Belediye Olamıyor", *Zafer Gazetesi*, 24 Mayıs 1991, Sayı 594, s. 1.

men dışında... Belki o da özellikle ANAP'lılar istiyor diye, çoğunlukta bulunan DYP'liler tarafından bir güç gösterisi olarak reddedildi." şeklinde yorumlamıştır.²

Mevcut yasalara göre, İl Genel Meclisi'nin bağlayıcı olmayan ve sadece tavsiye niteliğinde bulunan bu kararı ile birlikte, Erkmen'in belediye olma isteğine ilişkin dosya, İç İşleri Bakanlığı'na gönderilmiş, köy ileri gelenlerinin bakanlık nezdinde yaptığı çalışmalar sonucunda, bakanlığın 91/38740 sayılı kararı ile köyde belediye kurulması kararlaştırılmıştır. 6 Kasım 1991 tarih ve 21043 sayılı Resmi Gazete'nin 17. sayfasında yayımlanan karar aynen şöyledir:

"İçişleri Bakanlığı'ndan

Karar Sayısı 91/38740

1-Afyon ilinde merkez ilçeye bağlı Erkmen köyünde "ERKMEN" ismiyle belediye kurulması, 1580 sayılı kanunun 7469 sayılı kanunla değişik 7 nci maddesi uyarınca uygun görülmüştür.

2-Bu kararı İç İşleri Bakanlığı yürütür.

2 Kasım 1991

Turgut ÖZAL

Cumhurbaşkanı

Mesut YILMAZ

Başbakan

Sabahattin ÇAKMAKOĞLU

İç İşleri Bakanı"

İç İşleri Bakanlığı'nın Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren kararı köyde büyük sevinç uyandırmıştır.³

Kasabada belediye başkanlığı ve belediye meclisi üyeliği seçimleri, ilk kez 7 Haziran 1991 tarihinde yapılmıştır. Aynı tarihte ülke genelinde yeni kurulan 341 beldede yapılan seçimlerin en ilginç, kuşkusuz Erkmen belediye başkanlığı seçimi olmuştur. 5 adayın yarıştığı seçimde, Sosyaldemokrat Halkçı Parti'den aday olan eski muhtar İbrahim Şenol, adaylığını koyduktan sonra Hac'a gitmiş ve Hac'da iken belediye başkanı seçilmiştir.⁴

Bir süre eski muhtarlık odasında hizmet veren Erkmen Belediyesi, daha sonra Belediye binasının yaptırılması ile şu anda kullanılan kendi binasında hizmetlerini sürdürmüştür.

2 YÜKSEL İbrahim, "Belediye'ye Hücum", *Zafer Gazetesi*, 24 Mayıs 1991, Sayı 594, s. 2.

3 "Uşak ve Afyon'a Bağlı 16 Köyde Belediye Sevinci", *Kocatepe Gazetesi*, 12 Kasım 1991, Sayı 8066, s. 1; "12 Köy Kasaba Oluyor", *Türkeli Gazetesi*, 11 Kasım 1991, Sayı 9513, s. 1.

4 YÜKSEL İbrahim, "Şenol'un Namı Yürüdü.", *Zafer Gazetesi*, 9 Haziran 1992, Sayı 914, s. 1-2.

61. Yeni belediye binası

b. Belediye Seçimleri

b.1. 7 Haziran 1992 seçimleri

7 Haziran 1992 seçimleri, kasabada yapılan ilk belediye başkanlığı seçimidir. 5 adayın yarıştığı seçimde, SHP adayı İbrahim Şenol, 280 oyla, oyların yüzde 27.8'ini alarak belediye başkanı seçilmiştir. Belediye Başkanlığı seçiminin sonuçları şöyledir:⁵

Sıra No	Adayın Adı Soyadı	Mensup Olduğu Siyasi Parti	Aldığı Oy	Oy Oranı
1	İbrahim ŞENOL	SHP	280	27.8
2	Nurettin BAYRAM	RP	262	25.9
3	Osman BALI	ANAP	254	25.1
4	Kazım Balık	DYP	208	20.6
5	Yusuf AKÇA	SP	6	0.6

Bu seçimde Belediye Meclisi şu isimlerden oluşmuştur: **Kazım Erol**, Mehmet Aladağ, **Ramazan Pınar (İsmail oğlu)**, Ramazan Pınar (Yunus oğlu), **Selahattin Kurt**, Süleyman Çavdar, **Mahmut Tan**, Nurettin Erşen, **Cevat Kurt**.⁶

b.2. 27 Mart 1994 Seçimleri

Sonuçları ile ilgili resmi ve ayrıntılı bilgilere ulaşamadığımız 27 Mart 1994 seçimlerinde Refah Partisi'nden Mehmet Erol Belediye Başkanı seçilmiştir.⁷

5 Bu seçimin sonuçları ile ilgili olarak resmi kayıtlara ulaşamadık. Sonuçlar, 8 Haziran 1992 tarih ve 913 sayılı *Zafer Gazetesi*'nde yayımlanan "DYP: 7, SHP:2, ANAP:2, MÇP:1" başlıklı haberdan (s. 1-2) alınmıştır.

6 İsimler Ekmen Belediye Meclisi karar defterinden alınmıştır.

7 "ANAP 36, DYP 33", *Zafer Gazetesi*, 29 Mart 1994, Sayı 1460, s. 1-2.

Bu seçimlerde Erkmen Belediye Meclisi üyeliklerine seçilenler ise şunlardır: **Cemali Aslantaş**, Mehmet Taş, **Tahsin Kuş**, İbrahim Aygün, **Orhan Şahin**, Ramazan Pınar (Yunus oğlu), **Ali İhsan Şahin**, Sami Tuna, **Ömer Çavdar**.⁸

b.3. 18 Nisan 1999 Seçimleri

6 adayın katıldığı bu seçimlerde, 1539 geçerli oy kullanılmış; 556 oy alan eski başkan Mehmet Erol, yüzde 36.1 oy oranı ile ikinci kez belediye başkanı seçilmiştir. Erkmen'de 1999 belediye başkanlığı seçiminin sonuçları şöyledir:

Sıra No	Adayın Adı Soyadı	Mensup Olduğu Siyasi Parti	Aldığı Oy	Oy Oranı
1	Mehmet EROL	FP	556	36.1
2	Hasan ALADAĞ	MHP	546	35.4
3	Mehmet ARI	DYP	229	14.8
4	İbrahim ŞENOL	DSP	163	10.6
5	Fevzi ŞAHİN	ANAP	23	1.5
6	Ali ELMAS	DTP	22	1.4

Belediye meclisi üyelikleri seçiminde ise Fazilet Partisi 4, Milliyetçi Hareket Partisi 5 üyelik kazanmıştır. Bu seçimin sonucunda FP'den **İbrahim Aygün**, Orhan Şahin, **Mehmet Taş**, Ahmet Korkmaz, MHP'den **Hasan Korkmaz**, Nail Elmas, **Adem Erşen**, Şerafettin Şahin, **Tahsin Kuş**, Erkmen Belediye Meclisi üyeliğine seçilmişlerdir.

b.4. 28 Mart 2004 Seçimleri

Bu seçimlere, biri bağımsız olmak üzere 6 aday katılmış, 1720 geçerli oyun 837'sini alan bağımsız aday Memduh Kuş, yüzde 48.6 oy oranı ile Belediye Başkanı seçilmiştir. Başkan Kuş, daha sonra Ak Parti'ye geçmiştir. 28 Mart 2004 belediye başkanlığı seçimlerinde Erkmen'de şöyle bir tablo oluşmuştur:

Sıra No	Adayın Adı Soyadı	Mensup Olduğu Siyasi Parti	Aldığı Oy	Oy Oranı
1	Memduh KUŞ	Bağımsız	837	48.6
2	Mehmet EROL	AKP	582	33.8
3	Ali AYGÜN	ANAP	95	5.5
4	Musa ŞİMŞEK	SP	93	5.4
5	Mevlüt ORUÇ	DYP	62	3.6
6	Muharrem TAŞ	MHP	51	2.9

8 İsimler Ekmen Belediye Meclisi karar defterinden alınmıştır.

Bu seçim sonucunda, Erkmén Belediye Meclisi'nde AKP 8, MHP ise 1 sandalye kazanmıştır. AKP'den **Mehmet Taş**, Şükrü Taş, **İsmail Çavdar**, Nail Elmas, **Ahmet Ünver**, Osman Kuş, **Mevlüt Oruç**, Harun Beyazıt, MHP'den de **Saydullah Şahin** Erkmén Belediye Meclisi'ne seçilmişlerdir.

c. Belediye Başkanları

Erkmén'de kuruluşundan günümüze kadar belediye başkanlığı yapanların görev dönemleri ve mensup oldukları siyasi partiler şöyledir:

Sıra No	Belediye Başkanının Adı Soyadı	Görev Dönemi	Mensup olduğu siyasi parti
1	İbrahim ŞENOL	7 Haziran 1992 27 Mart 1994	SHP
2	Mehmet EROL	28 Mart 1994 18 Nisan 1999	RP
3	Mehmet EROL	19 Nisan 1999 28 Mart 2004	FP
4	Memduh KUŞ	29 Mart 2004 ...	Bağımsız (AKP) ⁵¹

62. Sulama göletinden bir görünüş.

9 Bağımsız olarak belediye başkanı seçilen Memduh Kuş, daha sonra AKP'ye geçmiştir.

C. ERKMEN'DE TÜRK YERLEŞİMİ

Uzm. Yusuf İLGAR

1176'daki Miryakefalon'da elde edilen zaferle Türk hakimiyetine kesin olarak geçen Afyonkarahisar havalisi içerisinde Erkmen köyünün de Türkler tarafından iskana açılarak kurulduğu muhtemeldir.

Selçuklu zamanında Anadolu'ya iskan sırasında bir kısım Yörükler, köydeki Tepecik mevkiine yerleşirler. Burası çamlık ve meşelik bir yerdir. Burada aynı adla anılan (Tepecik) Çeşmesi de muhtemelen o zamanlardan kalmadır. Çeşmenin üst kısmında da Kuşların odaları bulunmaktadır. Bölgeye 15-20 ailenin geldiği rivayet olunmaktadır. Buraya şafak vaktinde, yani sabahın erken saatlerinde gelmelerinden dolayı köyün "Erken" adı ile ilk olarak anıldığı, daha sonra "Erkmen" adına dönüştüğü ihtimaller arasındadır¹.

Erkmen adının "Erk" ve "men" eklerinden bileşik isim olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır. "Erk" in iki manası vardır. 1. Kuvvet, kudret, irade, 2. İhtiyar². "Men" kelimesi Farsça "ben" manasındadır³. Köy adlarında kullanılan ekleri incelediğimizde Erkmen ismi de karşımız çıkmaktadır. Tuncer Günsoy'un "*Türkçe Yer Adları Kılavuzu*" adlı kitabında Erk isminin -MEN ekini aldığını belirtmektedir⁴. Bizim kanaatimize göre de köyün adı muhtemelen Erk ve -MEN ekinin birleşmesiyle oluşmuştur.

Köyün eski muhtarlarından Haşim Kuş'un eski muhtarlardan Mustafa Tan'dan nakline göre, "*Kürkü Çürük Osmanoğulları*" neslindendirler. Ancak bu fikri destekleyici her hangi bir kayıt tespit edilememiştir.

Köye, zaman içerisinde Aksaz köyünden göçenler olmuştur⁵. Tarihi tespit edilememişse de XVIII. Yüzyıl başlarında olduğu muhtemeldir. Aksaz köyünün dağılmasıyla topraklarının büyük bir kısmının Erkmen'e intikal ettiğini düşünmekteyiz. Zira

- 1 Kaynak kişi: Erkmen kasabasından Mehmet Kaya. Köye ilk iskan hususunda diğer bir rivayet şöyledir: Köyün ilk yerleşim yeri köyde yıkılan eski kabir karşısında Kiçi Bayat mevkiinde Cafer Pınarı yanında imiş, yerleşim yerinin sele maruz kalmasından dolayı üst kısımda bulunan Erkmen Dağı eteklerine göçmüştür. İskan hususunda bir başka rivayete göre Helelli, Aksaz Tepesi (Küçük Hüyük) adı verilen demiryolu yanındaki mevkiin ilk yerleşim yeri olmuştur. (Kaynak kişi: Erkmen kasabasından eski muhtarlarından Haşim Kuş).
- 2 *Tarama Sözlüğü*, III, 2 baskı, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1996, s. 1500.
- 3 Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 14. baskı Ankara 1997.
- 4 Tuncer Günsoy'un, *Türkçe Yer Adları Kılavuzu*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1995, s. 84.
- 5 XVI. Yüzyılda hem Erkmen köyü hem de Aksaz köyü mevcut bulunmaktadır. Afyonkarahisar şer'i Mahkeme kayıtlarında 1719 yılına kadar Aksaz köyü ismi geçmektedir (*AŞS*, nr. 532, vr. 4b/13, vr. 9b/27, vr. 15b/44). Belirtilen yıla kadar köyün dağılmadığı söylenebilir. 17 Aralık 1686 tarihli bedel-i nüzul hânesi Erkmen ve Aksaz köyleri iki hanedir (*AŞS*, nr. 520, vr. 17b/54). Bu durumda köylerin büyüklüğü ve nüfusu eş değerde olduğu düşünülebilir. H.1325/M. 1907 yılı salnamesinde Aksaz köyü ismine rastlanılmamıştır. Dolayısıyla bu tarihten önceki bir zamanda Muttalıp ve Aksaz köyleri boşaltılarak çevre köylere göç etmişlerdir. (*Hüdavendigar Vilayeti Salname-i Resmîyesi*, def'a: 34, Bursa H. 1325; Mustafa Karazeybek, "Osmanlılar Döneminde İdari Yapı", *Afyonkarahisar Kütüğü*, I, AKÜ Yayınları, Afyon 2001, s. 196).

Aksaz mevkiinde Erkmen kasabasına ait büyük miktarda mera ve arazi bulunmaktadır. Mehmet Kaya'nın ifade ettiğine göre bu mevki Erkmen'e üç km, Küçük Çobanlı Köyüne ise bir km. mesafededir.

Buraya Bolvadin Erkmen köyünden göç edildiği iddia edilmekteyse de bu hususla ilgili olarak hiçbir belgeye ulaşamadık. Yaptığımız incelemeler sonucunda Bolvadin'deki şimdi olmayan Erkmen köyü ile merkeze bağlı Erkmen köyü arasında isim benzerliği dışında yakınlığı gösterir bir kayıt bulunamamıştır.

Köyde Yukarı ve Aşağı isimleriyle iki mahalle bulunmaktaydı. Günümüzde Cumhuriyet, Hürriyet ve Fevzi Çakmak İsimlerinde üç mahallesi bulunmaktadır.

1. Köy ve Çevresinde Anılan Mevki Adları:

Yörelere mevki adları, o yörenin tarihine, kültürüne ışık tutar. Mevki adlarından bazıları bulunduğu konumdan, yerin sahibinden, üzerinde bulunduğu yapıdan esinlenerek adlandırılmışlardır. Belgelerde tespit edebildiğimiz kadarıyla en eski tarihlisi 1850'li yıllarda ismi geçen Kiçi Bayat ile Karakaya mevkileridir. Mevki adlarının tarihinin Selçuklulara, hatta bazılarının daha eski dönemlerden itibaren söylenildiğini kanaat etmekteyiz.

a. Belgelerde geçen mevki adları

Mevki adı	Belge tarihi
Alpı Deresi ⁶	6 Temmuz 1876, 31 Mayıs 1879
Ca'fer Pınarı ⁷	6 Mart 1851
Değirmen önü ⁸	31 Mayıs 1879
Karakaya ⁹	6 Mart 1851
Kayaüstü ¹⁰	31 Mayıs 1879
Kiçi Bayat ¹¹	1850, 1851

6 AŞS, nr. 607, vr. 18b/74, vr. 81a/245.

7 AŞS, nr. 576, vr. 35b/192.

8 AŞS, nr. 607, vr. 81a/245.

9 AŞS, nr. 576, vr. 35b/192; AŞS, nr. 577, vr. 35a/106.

10 AŞS, nr. 607, vr. 81a/245.

11 AŞS, nr. 576, vr. 7a/33, vr. 13b/76, vr. 37a/202. Erkmen köyünde anılan bu mevkiden başka olarak Afyonkarahisar'da aynı adla anılan ve günümüzde de Bayatçık adıyla anılan bir köy daha vardır. (AŞS., nr. 499, vr. 43b/245).

b. Kasaba halkınca kullanılan mevki adları¹²

Mevki adı	Açıklamalar
Aksaz Tepesi (Küçük Hüyük)	Erkmen'in kuzeyinde Aksaz Mevkii.
Ali İzinin Düzü	Erkmen üstlerinde Kışlacık ile Kalacık yolunun sınırındır. 50-100 m. İlerisinde Kışlacık kayası vardır.
Alpı Deresi	Erkmen'den Çakırköy'e yaklaşık 1 km. uzaklıkta olan ve daha çok Çakırköy'e yakın olan dere.
Bayram Ateşi Tepesi	Erkmen'in güney-doğu kısmında kestaneliğin sağında yer alan tepe..
Ballık	Kestaneliğin üst kısmı.
Bövet	Su değirmenlerinin yakınında toplanan su birikintisine verilen addır. 1963 yılında buraya havuz ismi verildi. Bu yıl ilk olarak burada vişne bayramı yapıldı.
Cafer (Cefa) Pınarı	Hal tepesinin yakınında sınır. Yakınında Caferoğlu bahçesi-tarlası, muhtemelen de çeşmesi vardı.
Çürük Kaya	Erkmen'in güneyinde kestanelik kısmında yer alan tepe.
Değirmenönü	Köyde iki adet su değirmen vardı. Birisi köyün doğusunda, göletin alt kısmında Yukarı Değirmen ⁶⁴ , bunun alt kısmında da Aşağı Değirmen ⁶⁵ idi.
Koca Geren	Kasabanın kuzey kısmında, demiryolu ile Hacı İbrahim Köprüsünün de kuzeyinde yer alan mera. Buraya Ketan Çayırı da denir.
Hal Tepesi	Yukarı Mezarlığın sol kısmında Hacı Hakkı bahçesinin yakınındaki tepe.
Helelli	Erkmen'in kuzeyinde Aksaz Mevkiindeki yer.
Hisarlık	Köyün güneyinde büyük tepenin adıdır. Köyün suyu buradan gelir. Buradan gelen su Yukarı çeşme ile Hacı baba Çeşmesine verilmiştir.
Karakaya	Huzurevi yolundan köye gelirken sol kısımdaki kayalıklara verilen ad.
Karatepe	Erkmen'in güney-doğu kısmında kestaneliğin alt tarafında yer alan tepe.
Koca İn	Kestanelikte idi. Şimdi yok, göçtü.
Künlü	Köyün güneyindeki bir tepenin adıdır.
Osmanoğlu Deresi	Erkmen'in güney-doğu kısmında kestaneliğin alt kısmında yer alan dere.
Suvat Başı	Merada köy sığırının toplandığı yer.
Şarlak	Kestaneliğin başlangıcındaki akan su. Suyun aktığı yerden yere 7 m. 15 cm. yüksekliği vardı.
Şehir Bendi	Merada akarsuyun toplandığı yer.
Taşlı göğüs	Kestaneliğin eteği.
Tepecik	Köyün güney-doğu kısmında yer alan küçük tepe.
Tüllice	Erkmen'in güney-doğu kısmında kestaneliğin sağında yer alan tepe.

12 Kaynak kişi: Mehmet Kaya, Haşim Kuş, Mevlüt Taş, 1977, 04.08. 2008.

13 Bilinen son çalıştırını 1313 doğumlu Topal'ın Mehmet Boztaş idi(Kaynak kişi: Mehmet Kaya).

14 Bilinen son çalıştırını Abdullah Meşe idi(Kaynak kişi: Mehmet Kaya).

2. Erkmen Köyü ile Küçük Çobanlı Köyü Arasındaki Mera Çekişmesi ve Aksaz Köy Halkından Bazı Kişilerin Erkmen Köyüne Göçmesi

Erkmen köyü ile Küçük Çobanlı köyü arasındaki mera çekişmesi sebebiyle anlaşmazlık zuhur etmiş, iki köy halkı birbiriyle mahkemelik olmuşlardır. Mahkemede Erkmen köyünden Kuşoğlu Halil, İsa oğlu Hacı Hasan, Eğrioğlu Halil, Memişoğlu Ali, İmamoğlu Mustafa adlı kişiler temsil etmesine karşılık Küçük Çobanlı köyünden de Hacı İsmail Şevki Efendi, Mangaoğlu Mustafa, Bataroğlu Salih, Bekiroğlu Mahmut, Mangaoğlu Mehmet adlı kişiler mahkemede hazır bulunmuşlardır. Mahkemede Erkmen köyü halkının vekili olarak Süleyman Ağa oğlu Sâdık Bey ile liva-ı temyîz-i hukûk meclisi a'zâsı Şeftâli-zâde Hacı Ahmet oğlu Ömer Ağa da bulunmaktadır. Erkmenliler ellerindeki Nisan 1632 târihiyle kayıtlı olan ve o tarihte nâip bulunan Seferoğlu İbrahim Efendi tarafından imzâlanan ve tasdiklenen bir adet hüccet-i şer'iyeyi mahkemeye sunmuşlardır. Mahkeme hücceti mu'âyene ve müşâhade etmiş olup, buna göre meranın doğu tarafı Hudâverdi bin Mehmet ve halen Musa Bey Çayırı, kible tarafı Haydar bin Memi ve Ak Kuğu bin Balı ve Yusuf bin Memi isimli kişilerin yerleri olup halen **Kiçi Bayat [Küçük Bayat] toprağı**, batı tarafı Erkmen karyesi önünden akar tabir olunur suya varınca Burhan-zâde Mehmet Çelebi Efendi ve Bayezit ile Şeyh Musa yerleri ve halen **Halkalı Pınar** ve (...), karşı yakası hüccette beyân olunduğu üzere Emiroğlu tarlası ve piyâde yerleri ve Hacıoğlu tarlası ile sınırlı tahminen iki yüz dönüm mikdarı mera ve yine Afyonkarahisar köylerinden iken, çok önceden ma'mûr olup, ancak halen garîp olup şu anda ismen bilinen Aksaz köyü ile Erkmen köyünün müşterek ve müstakilen merası idi. Ancak Aksaz köyü yüz seneyi geçen zamandan beri perişan halde bulunması, ahalisinden ekser kimselerin de Erkmen köyüne göçerek vatan eylediklerinden dolayı mera geçmiş zamandan beri Erkmen köyünün merası olmuştur. Küçük Çobanlı Köyü halkı da Erkmen köyü halkının rızasıyla hayvanlarını otlatmışlar, suyunu içirmişlerdir.

Ancak Küçük Çobanlı halkı bu esnada bu yerleri gasp ve zapt etmişler. Bu sebeple zapt olunan bu yerlerin Erkmen köyüne geri verilmesini talep edilmiştir. Bu husus Küçük Çobanlı köyü temsilcilerine sorulduğunda meranın rıza ile verildiği beyan edilmiş; bunun üzerine mahkeme şahitleri dinlemiştir.

Küçük Kalacak köyü imamı Mehmet oğlu Molla Cafer, muhtarını Ali oğlu Abdil, Osman oğlu Ali, Yusuf oğlu İbrahim adlı kişiler bilir kişi olarak görevlenmiş; aynı köyden Hasan oğlu Hacı Abdi, İsmail oğlu Hacı Mehmet, Ebu Bekir oğlu Hüseyin adlı kişiler ise bunlara şahit olmuşlardır.

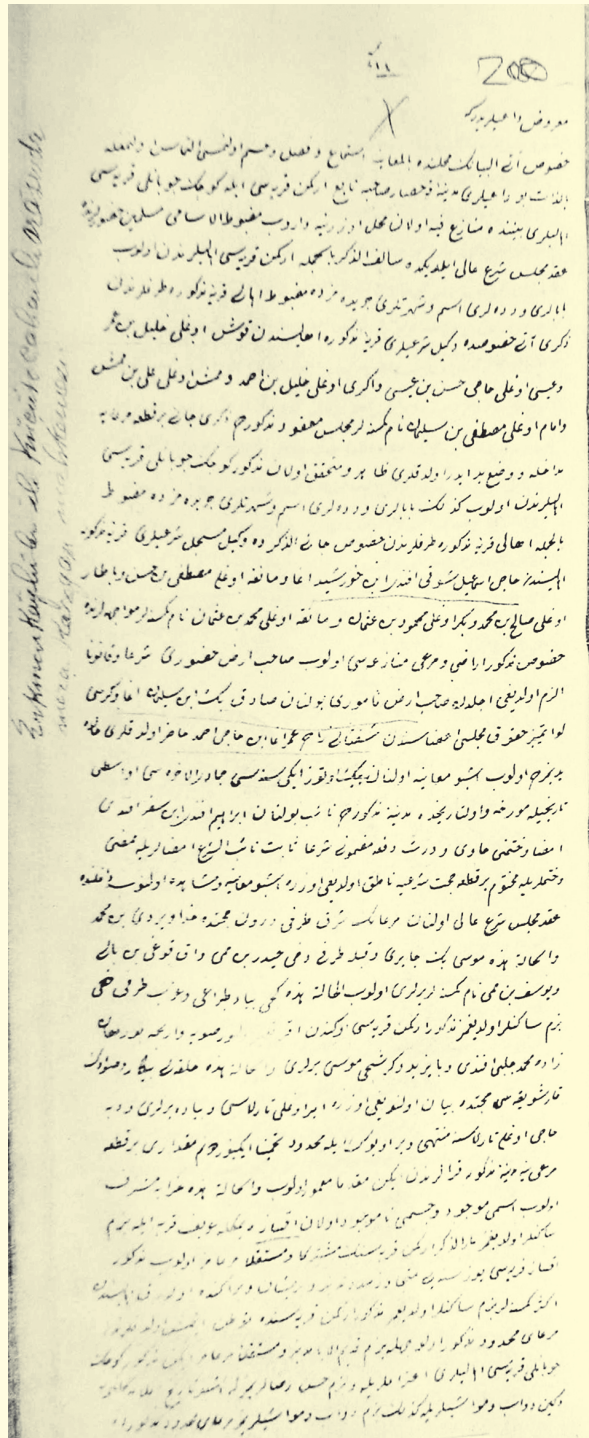
Küçük Kalacak Köyü'nden orta boylu ve çakır gözlü ve kır sakallı Mazlûmoğlu Abdullah'ın oğlu İsmail, kısa boylu ve mavi gözlü ve kır sakallı Kaymakoğlu Ali'nin oğlu Osman isimli kişilerin mecliste hazır olmasıyla adı geçen meranın Küçük Çobanlı köyü ahâlilelerinin Erkmen köyü ahâlilerinin hüsnü rızalarıyla birlikte kullandıkları meranın otundan, suyundan hayvanların faydalandığı belirtilmiştir. Ancak şahitler meranın geçmiş zamandan beri müstakilen Erkmen köyü ahâlilerinin merası

olduğuna şahâdet etmişlerdir. Bunun üzerine mahkeme Küçük Çobanlı köyü ahâlilerinden asıl ve vekil Hacı İsmail Şevki Efendi ve Manga oğlu Mustafa ve Batar oğlu Salih ve Bekir oğlu Mahmut ve Manga oğlu Mehmet müvekkillerine adı geçen meraya bundan sonra müdâhale ve ta'arruz etmemek üzere tenbih olduğu 5 Temmuz 1875 tarihinde bildirilmiştir¹⁵.

Belge 1.

Ma'rûz-ı dâ'ileridir ki

Husûs-ı âtî'l-beyânın mahallinde bi'l-mu'âyene istima' ve fasl u hasm olunması iltimas olunmağla bizzât bu dâ'ileri Medine-i Karahisâr-ı Sâhibe tabi Erkmen karyesi ile Küçük Çobanlı karyesi ahalileri bey-ninde münâza'un fih olan mahal üzerine varup mazbûtü'l-esâmî Müslimin huzurlarında 'akd-i meclis-i şer'-i 'âlî eyledik de sâlifü'z-zikr bi'l-cümle Erkmen karyesi ahalilerinden olup babaları ve dedeleri isim ve şöhretleri ceridemizde mazbût ahâli-i karye-i mezkûre taraflarından zikr-i âtî hususda vekil-i şer'ileri karye-i mezkûre ahâlisinden Kuş oğlu Halil bin Ömer ve İsa oğlu Hacı Hasan bin İsa ve Eğri oğlu Halil bin Ahmet ve Memiş oğlu Ali bin Memiş ve İmam oğlu Mustafa bin Süleyman âtî'nâm kimesneler

kıt'a hüccet-i şer'îye nâtik olduğu üzere iş bu mu'âyene ve müşâhade olunup dahilinde 'akd-i meclis-i şer'-i 'âlî olunan mer'anın şark tarafı derûn-ı hüccette Hudâverdi bin Mehmet el-hâletü hâzihî Musa Bey Çayırı ve kible tarafı dahî Haydar bin Memi ve Ak Kuğu bin Balı ve Yusuf bin Memi nâm kimesneler yerleri olup el-hâletü hâzihî Kiçi Bayat toprağı ve garp tarafı dahi bizim sâkinler olduğumuz mezkûr Erkmen karyesi önünden akar tabir olunur suya varınca Burhan-zâde Mehmet Çelebi Efendi ve Bayezit ve Kirişci Musa yerleri el-hâletü hâzihî Halkalı Pınar ve Sevâdın¹⁶ karşı yakası hüccette beyân olunduğu üzere Emir oğlu tarlası ve piyâde yerleri ve Depe? Hacı oğlu tarlasına münthehi ve bir öyük ile mahdûd tahminen iki yüz dönüm mikdarı bir kıt'a mer'a yine medine-i mezkûr kurâlarından iken mukaddemâ ma'mûr olup el-hâletü hâzihî harâba müşrif olup ismi mevcut ve cismi nâ-mevcut olan Aksaz demekle 'arife karye ile bizim sâkinler olduğumuz mârû'z-zikir Erkmen karyesinin müşretereken ve müstakillen mer'amız olup mezkûr Aksaz karyesi yüz seneyi mütecâviz müddetden berü perişan ve parâkande olarak ahalisinden ekser kimesneler bizim sâkinler olduğumuz mezkûr Erkmen karyesinde tavattun etmiş olduklarından mer'a-yı mahdûd-ı mezkûr ol-vechle bizim kadimü'l-eyyâmdan berü müstakilen mer'amız iken mezkûr Küçük Çobanlı karyesi ahâlipleri i'zamlarıyla bizim hüsn-i rızâlarımızla iş bu târih-i kelâma? gelinceye değin devâb ve mevâşileriyle¹⁷ kezalik bizim devâb ve mevâşilerimiz mer'a-yı mahdûd-ı mezkûrda (s. 152) ra'y (otlama) ve otundan ve suyundan intifâ' edile geldiğini mukırr mu'terifler iken mer'a-yı mahdûd-ı mezkûre mezkûr Küçük Çobanlı karyesi ahâlipleri bu esnada fuzuli ve bi-gayr-ı hakkın gasben müdâhale ve müstakilen zapt etmek murâd ederler olmalarıyla su'âl olunup vâki' olan müdâhaleleri men' ve ref olunmak matlûbumuzdur deyü her biri bi'l-asâle ve bi'l-vekâle da'vâ ettiklerinde lede'l-istintâk mezkûr Küçük Çobanlı karyesi ahâlipleri asıl ve vekil-i merkûmûn dahi cevaplarında mer'a-yı mahdûd-ı mezkûreye müdâhale ve müstakilen zapt eylediklerini her biri tav'an (kendi isteğiyle) ikrar edip ve mer'a-yı mahdûd-ı mezkûr müstakilen bizim mer'amızdır deyü def'a tesaddi (teşebbüs) etmişler iseler de ancak mezkûr Erkmen karyesi ahâlipleri asıl ve vekil-i merkûmûnun yedlerinde olan hüccet-i şer'iyye-i mezkûre ile mazmûnlarını ve sâlifü'l-beyân Erkmen karyesi ahâliplerinin hüsn-i rızâlarıyla birlikte olarak mukırr ve mu'terif oldukları halde devâb ve mevâşilerini ra'y ve otundan ve suyundan intifâ' idedigediklerini külliyyen inkar etmeleriyle mezkûr Erkmen karyesi ahâlipleri ber minvâl-i meşrûh iş bu târih-i i'lâma gelinceye değin mezkûr Küçük Çobanlı karyesi ahâliplerinin i'tiraflarıyla birlikte olarak devâb ve mevâşilerini mer'ayı mahdûd-ı mezkûrda ra'y ve otundan ve suyundan intifa' ide gelüp mukırr ve mu'terif da'vâlarına mutâbık beyyine talep olduk da usûl-ı mevzû'ası üzere Medine-i mezkûr kurâlarından Kal'acık-ı sagîr karyesi imamı Molla Cafer bin Mehmet ve muhtârânı Abdil bin Ali ve Ali bin Osman ve İbrahim bin Yusuf nâm kimesnelerden evvelâ bâ-varaka-ı mestûre serâ ve ba'dehu müzekkiyûn-ı (aklayan, temizleyen) mezbûrun ile karye-i mezbûre ahâlisinden Hacı Abdi bin Hasan ve Hacı Mehmet bin İsmail ve Hüseyin bin Ebu Bekir nâm kimes-

16 Bir şehrin çevresindeki karartı halinde görülen bağ, bahçe, bostanlar. (Devellioğlu, s. 945).

17 Hayvanlar.

nelerden ‘alenen lede’t-tezkiye ‘adl ve makbûlü’ş-şahâde idükleri zâhir ve mütehakkık olan ahrâr-ı ricâl-i Müslimînden ve mesbûkü’z-zikir mer’a-yı mahdûd-ı mezkûrdan aslâ intifa‘ları olmayan sâlifü’l-beyân Kal‘acık-ı Sagîr karyesi ahâlisinden orta boylu ve çakır gözlü ve kır sakallı Mazlûm oğlu İsmail bin Abdullah bin İsmail ve kısa boylu ve mâ’i gözlü ve kır sakallı Kaymak oğlu Osman bin Ali bin Süleyman nâm kimesneler meclis-i ma’kûd-ı mezkûre hâzırân olup eserü’l-istişhâd fi’l-hakîka iş bu mu‘âyene ve müşâhade olunan mer’a-yı mahdûd-ı mezkûrda mezkûr Küçük Çobanlı karyesi ahâlileleri mârû’z-zikir Erkmen karyesi ahâlilerinin hüsn-i rızalarıyla birlikte olarak mukırr ve mu‘terifler oldukları halde devâb ve mevâşîlerini ra’y ve otundan ve suyundan intifa‘ ide geldikleri ve mer’a-yı mahdûd-ı mezkûr mine’l-kadîm müstakilen Erkmen karyesi ahâlilerinin mer’asıdır biz bu hususa bu vech üzere şahitleriz şahâdet dahi ederiz deyü her biri müttetikü’l-lafz ve’l-ma’nâ irâe ve tahdîd ederek bi’l-müvâcehe ber nehc-i şer’an şahâdet-i şer’iye ettiklerinden şahâdetleri makbûle olmağın mücebince mezkûr Küçük Çobanlı karyesi ahâlileri asıl ve vekil-i merkûmun Hacı İsmail Şevki Efendi ve Manga oğlu Mustafa ve Batar oğlu Salih ve Bekir oğlu Mahmut ve Manga oğlu Mehmet müvekkillerine izâfetle mer’a-yı mahdûd-ı mezkûra min ba’d müdâhale ve ta’arruz etmemek üzere tenbih olunduğu bi’l-iltimas huzûr-ı ‘âlîlerine i’lâm olundu fi gurre-i Cemâzye’l-âhir lisene isnâ ve tis’in ve mieteyn ve elf¹⁸. 1 Cemâziye’l-âhir 1292/5 Temmuz 1875

Erkmen Köyü’ne ait diğer bir mera anlaşmazlığı Giridli Mehmed Ağa ile olmuştur:

Şer‘î Mahkeme Katibi Mevlânâ Hacı Ahmed Hilmi Efendi, Erkmen Karyesi’nde Aksaz mezra‘ası toprağındaki ihtilaflı olan arâzi-i emîriye üzerine varıp mahkemeyi orada oluşturmuş, Erkmenli Seyyid Mustafa oğlu İmâm Seyyid Süleyman, Birinci Muhtar Süleyman oğlu Osman Ağa, Bayramoğlu Hüseyin’in oğlu Mustafa Ağa, Alioğlu Süleyman’ın oğlu Ali Ağa isimli kişiler köy adına orada temsil olarak bulunmuşlardır.

Karahisâr-ı Sâhib livası ka’im-makâmı Hacı Ahmed Yahya Beğ Efendi hazretleri tarafından vekil olarak gönderilen tımarlu süvâri zabtiye askeri Halil Beğ oğlu Ebubekir Ağa’nın da bulunduğu mahkemede karye-i mezbûre ahâlisinden Giridli Mehmed Ağa ibn-i Abdi huzurunda dava olunan yeri inceleyerek ve incelenen bu yeri Erkmenliler şu iddiâda bulunmaktadır: Bu arazi bizim yaşadığımız Erkmen köyünün mümtâz ve seçkin merası olup, geçmiş zmandan beri hiç kimsenin müdahalesi olmadan kendi köylümüz tasarruf etmektedir. Yani hayvanlarını otlatmakta, otundan suyundan faydalanmakta olduğumuz meramız iken Mehmed Ağa bu esnâda mera içerisindeki ve üç çevresi Sâ‘î-zâde Hacı Ebubekir Ağa tarlası, öz, sırataş, Hacı İbrahim köprüsü ve Öyük ile sınırlı tahminen yirmi dönüm mikdârı mahalli haksız yere işgal ve zaptettiği; kânun-ı sultânî hilâfına ziraat ve hayvanlarımızın faydalanmasını men ettiğinin sorulması ve ikaz edilerek tenbih edilmesi talebinde bulunulmuştur.

Mehmed Ağa da bu iddiaya şöyle cevap vermiştir: Üzerimde olan ve zirâat eylediğimiz mahal önceden beri zirâat olunmayub üzerimde 1257 ve 1259 senelerinden beri iki kıt'â tâpu ile üzrinde bulunan Musa Amuca oğlu Molla Ahmed ve Hacı Veli oğlu Halil isimli kişilerden satın aldığını ve bu yerin kendisine ait olduğunu beyan etmiştir.

Bunun üzerine çevre köylerden olan Küçük Çobanlı ve İsmâil ve Küçük Corca ve İnas ve Hacı? Çakır ve Küçük Kal'acık köyleri ile şehirden olup mera ile hiçbir şekilde ilgisi Onbaşı Bekir oğlu Osman, Manga oğlu Hasan, Ahmedoğlu Hacı Hüseyin, Hacı Mustafa, Tahtaloğlu Hüseyin, Uzun Ahmed, Hacı Ali Ağa, Çavuş Mehmed, İmâmoğlu Mehmed, İbrâhim oğlu İsmâil, Molla Mustafa, Muhtar Mustafa, İsa oğlu Osman, Çengelcioğlu Ahmed, Karcıoğlu Osman, Ahmed Ağa, Aşçı Mehmed Ağa adlı kişilerin şahitlikleri mecliste hazır olup, meranın üç çevresi olan Sâ'î-zâde el-Hâc Ebubekir Ağa tarlası, öz, Sırataş, Hacı İbrahim Köprüsü ve öyük ile mahdûd yirmi dönüm mikdârı yerin Erkmen köyü halkının merası olarak geçmiş zamandan beri tasarruflarında olduğu, hayvanlarını otlattıkları, otundan ve suyundan faydalandıkları şahid olduklarını, bu hususa şehâdet ettikleri görülmüştür. Bunun üzerine meranın hak sahibine verilmesi ve merayı işgal eden Mehmed Ağa'ya tenbîh olunması 16 Mart 1845 tarihinde vuku bulmuştur¹⁹.

Belge 2.

Hilâl-i mestûrda mestûr husûsun mahallinde bi'l-mu'âyene istimâ' ve fasl ve has-miçün bi'l-iltimâs hûb-ı şer'-i enverden me'zûn bi'l-hükm irsâl olunan kâtib Mevlânâ el-Hâc Ahmed Hilmi Efendi medîne-i Karahisâr-ı Sâhib'e tâbi' Erkmen Karyesi'nde Aksaz mezra'ası toprağında vâki' zikri âti münâza'un-fih olan arâzi-i emîriye üzerine varub ceridede mazbûtü'l-esâmî müslimîn huzûrlarında 'akd-i meclis-i şer'-i âli itdikde karye-i mezbûre ahâlisinden ashâbü'l-vesîka İmâm es-Seyyid Süleyman Efendi ibn-i Mustafa ve Muhtar-ı evvel Osman Ağa ibn-i Süleyman ve Bayram oğlu Mustafa Ağa ibn-i Hüseyin ve Ali oğlu Ali Ağa ibn-i Süleyman nâm kimesneler meclis-i ma'kûd-ı mezkûrda bu makûle arâzi hususlarına min-kıbeli's-sultân me'mûr olan hâlâ livâ-i Karahisâr-ı Sâhib ka'im-makâmı ricâl-i Devlet-i 'aliyye'den atûfetlü el-Hâc Ahmed Yahya Beğ Efendi hazretleri tarafından mürsel vekili tımarlu süvâri asâkir-i zabtiyye-i şâhânenen Ebubekir Ağa ibn-i Halil Beğ hâzır olduğu hâlde karye-i mezbûre ahâlisinden olup arâzi âtiyetü'z-zikre vaz'-ı yedi şer'ân müstehak olan Giridli Mehmed Ağa ibn-i Abdi mahzarında her biri üzerine da'va ve tasvîr-i müdde'â idüp işbu mu'âyene ve müşâhede olunan ma'lûmü'l-hudûd arâzi ber-mûceb-i defter-i hâkânî kadîmden sâkinler olduğumuz merkûm Erkmen Karyesi'nin mümtâz ve müstebîn²⁰ mer'ası olmağla kadîm-i eyyâmdan berü kimesnenin alâka ve medhali ve bir ferdin dahl ve ta'arruzu olmayup bilâ nizâ'-i mer'î olmak üzere bizler ve karye-i mezbûrenin sâir ahâlisi tasarruf ve devâb ve mevâşimiz arâzi-i mezkûrede ra'y ve

19 AŞS, nr. 569, vr. 6a/32.

20 Mümtâz ve müstebîn : Seçkin ve açık (Devellioğlu)

otundan ve suyundan intifâ' idile gelüp mahsûs ve müstakil mer'amız iken merkûm Mehmed Ağa bu esnâda mer'a-yı mezbûr dâhilinde olup işbu üzerinde 'akd-i meclis olunan etrâf-ı selasesi Sâ'î-zâde el-Hâc Ebubekir Ağa tarlası ve öz ve sırataş ve **Hacı İbrahim köprüsü** ve Öyük ile mahdûd tahminen yirmi dönüm mikdârı mahalli-ni fuzûlî ve bi-gayr-i hakk zabt ve hilâf-ı kânun-ı sultânî zirâ'at ve hayvânâtımızı intifâ'ından men' itmekle su'âl olunup tenbîh olunmak matlûbumuzdur diyü da'va itdikde gıbbe's-su'âl mezbûr Mehmed Ağa dahi cevâbında mahal-i mahdûd-ı merkûma ber-vech-i muharrer vaz'-ı yed ve zirâ'at eylediğimiz tav'ân²¹ ikrâr lakin eğerçe mahal-i merkûm mine'l-kadîm zirâ'at olunmayub hâli ise de yedimde olub bin iki yüz elli yedi [1257] ve elli dokuz [1259] seneleri evâsıtları târihleriyle mü-verrih kâ'immâkâm-ı müvekkil mîr-i mûmâ-ileyhin imzâsıyla mûmzât ve mûhrüyle memhûr iki kıt'a tâpu temessükleri mantuklarınca mahal-i merkûmu mutasarrıfları bulunan Musa Amuca oğlu Molla Ahmed ve Hacı Veli oğlu Halil nâm kimesnele-rin ferâ' ve kasr-ı yedlerinden²² bedel-i ma'lûm ve medfû' ve makbûz mukâbelesinde tefevvüz²³ itmemle ol-vechle mahal-i merkûm mutasarrıf dâhil sûretde? tasarrufum olub bi-hakk ve vaz'-ı yed ederim diyü mahal-i merkûm mer'a-yı mezbûrdan oldu-ğunu ahdü'l-inkâr müdde'ün-ı merkûmûndan ber-minvâl-i muharrer müdde'âlarına beyine taleb olundukda ahrâr-ı ricâl-i müslimînden karye-i mezbûre civârında vâki' Küçük Çobanlı ve İsmâ'il ve Küçük Corca ve İnâs ve Hacı? Çakır ve Küçük Kal'acık karyeleri ile nefis-i Karahisâr-ı Sâhib ahâlîlerinden mer'a-yı merkûmdan aslâ intifâ'ları olmayub (...) (...) mütasavvir olunan? Bekir oğlu Osman bin Hüseyin ve Manga oğlu Hasan bin Mehmed ve Ahmed oğlu Hacı Hüseyin bin Ahmed ve Hacı Mustafa [bin] Süleyman ve Tahtalı oğlu Hüseyin bin Ömer ve Uzun Ahmed bin İbrâhim ve Hacı Ali Ağa ibn-i Hüseyin ve Çavuş Mehmed bin Ali ve İmâm oğlu Mehmed bin İsmâ'il ve İsmâ'il bin İbrâhim ve Molla Mustafa bin Mustafa ve Muhtar Mustafa bin Abdullah ve İsa oğlu Osman bin Mahmud ve Çengelci oğlu Ahmed bin Osman ve Karıcı oğlu Osman bin Hüseyin ve Ahmed Ağa ibn-i Ahmed ve Aşçı Mehmed Ağa ibn-i Hüseyin nâm kimesneler li-ecliş-şehâde meclis-i ma'kûd-ı mezkûrda hâzırûn olup eser-i istîşhâd fi'l-hakîka işbu mu'ayene ve müşâhede olunan etraf-ı selasesi Sâ'î-zâde el-Hâc Ebubekir Ağa tarlası ve öz ve Sırataş ve Hacı İbrâhim Köprüsü ve öyük ile mahdûd yirmi dönüm mikdârı mahal-i ma'lûme sâlifü'z-zikr Erkmen Karyesi ahâlîsinin ber-muceb defter-i hâkânî mahsûs ve mu'ayyen müstakil mer'a-yı kadîmleri dâhilinde olub kadîmü'l-eyyâmdan berü bilâ nizâ' zabt ve tasarruf ve hayvânâtları ra'y ve otundan ve suyundan intifâ' idemişlerdir biz bu hususa bu-vech üzere şâhidleriz şehâdet dahi ideriz diyü her birinin bi'l-müvâcehe biş-şöhret ve't-tevâtür eyledikleri şehâdetleriyle ber-nehc-i şer'î sâbit olduğunu kâtib-i mûmâ-ileyh mahallinde ketb ve tahrîr ve ma'ân meb'ûs-ı ümenâ-i şer'le meclis-i şer'a gelüb müdde'ün-ı merkûmdan es-Seyyid Süleyman Efendi ve Osman Ağa ve Mustafa Ağa ve Ali Ağa ve müdde'i-i aliyye mezbûr Mehmed Ağa müvâcehelerinde 'alâ vukû'a

21 Tav'ân: kendi isteğiyle.

22 Kasr-ı yed: el çekme, vazgeçme, ferâgat.

23 Tefevvüz: Gayrimenkulün tasarruf haklarını satın alma.

inhâ ve takrîr ve tarafeyn dahi tasdik itmeleriyle mucebiyle mahal-i merkûmdan muhikk yedine mezbûr Mehmed Ağa'ya tenbih olunmağın mâ-vaka' bi't-talep ketb olundu fi'l-yevmi's-sâbi' min-şehr-i Rebiü'l-evvel li-sene ihdâ ve sittin ve mi'eteyn ve elf [7 Rebiü'l-evvel 1261/16 Mart 1845] şahitler²⁴.

3. Erkmen'in Demografik Yapısı

Erkmen'in demografik yapısı ile ilgili ulaşabildiğimiz en eski tarihli bilgiler 1528 yılına ait olan bilgilerdir. Daha önceki yıllara ait bilgilere ulaşamamıştır. Belirtilen yıla ait bilgiler de köyden hane başına alınan vergi kayıtlarından çıkarılmıştır. 1528 yılı vergi kayıtlarından anlaşıldığına göre köyde kesin olmamakla birlikte on bir civarında aile, yirmiyi aşkın hânesi ile yüzü geçkin nüfusu bulunmaktadır²⁵.

a) Fahreddin Ailesi

Fahreddin		
Fahreddin oğlu Ferman (pîr-i fâni)	Fahreddin oğlu Ali	Fahreddin oğlu Balî
Ferman oğlu Arap Ferman oğlu İvaz	-	-

b) Hacı Yunus Ailesi

Hacı Yunus
Hacı Yunus oğlu Süleyman

c) Murat Ailesi

Murat		
Murat oğlu Ramazan	İvaz	Yusuf

ç) Hacı Halil Ailesi

Hacı Halil
Hacı Halil oğlu Bayezıt (<i>Pîr-i fâni</i>)
Bayezıt oğlu Hacı Halil

²⁴ AŞS, nr. 569, vr. 6a/32.

²⁵ Latif Daşdemir, *XVI. Asırda Karabısar-ı Sabîb Kazasının Sosyal ve Ekonomik Yapısı*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk İktisat Tarihi Anabilim Dalı basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1996, s. XXIX, 30.

d) Memi Ailesi

Memi (<i>Merhûm</i>)		
Memi oğlu Hacı Ahmet (<i>Pîr-i fânî</i>)	Memi oğlu Aslan	Memi oğlu Mehmet
Hacı Ahmet oğlu Mahmut		

e) Hacı Ailesi

Hacı (<i>Merhum</i>)	
Hacı oğlu Ramazan	Hacı oğlu Ahi
Ramazan oğlu Mehmet	

f) Pîr Ailesi

Pîr (<i>Merhum</i>)	
Pîr oğlu Hacı Ali	Pîr oğlu Cafer
Hacı Ali oğlu Paşa Bekir	

g) Mahmut Ailesi

Mahmut (<i>Merhûm</i>)		
Mahmut oğlu Ahmet	Mahmut oğlu Hasan	Mahmut oğlu Hüseyin

h) Ulaş Ailesi

Ulaş (<i>Merhûm</i>)		
Ulaş oğlu Emre		

ı) Hacı Fakı Ailesi

Hacı Fakı (<i>Merhûm</i>)		
Hacı Fakı oğlu Mehmet		

i) Temir Ailesi

Temir (<i>Merhûm</i>)		
Temir oğlu İvaz	Temir oğlu Yusuf	

Tablo 1. Erkmen köyünün 1528 yılı sosyal ve ekonomik yapısı şöyledir: Tabloda Erkmen köyünden vergiye tabi olan ve tabi olmayan kişiler verilmiştir.

Fahreddin oğlu Ferman	Ferman oğlu Arap	Ferman oğlu İvaz	Ferman'ın biraderi Ali	Ferman'ın biraderi Balî	Hacı Yunus oğlu Süleyman	Murat oğlu Ramazan
<i>Pir</i>	<i>Çift</i>	<i>Bennâk</i>	<i>Kara</i>	<i>Kara</i>	<i>Çift</i>	<i>Çift</i>
Ramazan'ın biraderi İvaz	Ramazan'ın biraderi Yusuf	Hacı Halil oğlu Bayezit	Bayezit oğlu Hacı Halil	Memi oğlu Hacı Ahmet	Hacı Ahmet oğlu Mahmut	Hacı Ahmet'in biraderi Aslan
<i>Bennâk</i>	<i>Bennâk</i>	<i>Pir</i>	<i>Çift</i>	<i>Pir</i>	<i>Nim</i>	<i>Bennâk</i>
Hacı Ahmet'in biraderi Mehmet	Hacı oğlu Ramazan	Ramazan oğlu Mehmet	Ramazan'ın biraderi Ahi	Pîr oğlu Hacı Ali	Hacı Ali biraderi Cafer	Hacı Ali oğlu Paşa Bekir
<i>Bennâk</i>	<i>Nim</i>	<i>Bennâk</i>	<i>Kara</i>	<i>Çift</i>	<i>Bennâk</i>	<i>Kara</i>
Mahmut oğlu Ahmet	Ahmet'in biraderi Hasan	Ahmet'in biraderi Hüseyin	Ulaş oğlu Emre	Hacı Fakı oğlu Mehmet	Temir oğlu İvaz	İvaz'ın biraderi Yusuf
<i>Bennâk</i>	<i>Bennâk</i>	<i>Bennâk</i>	<i>Bennâk</i>	<i>Bennâk</i>	<i>Bennâk</i>	<i>Bennâk</i>

Köyün adı	Nüfus		Tasarruf edilen toprakların miktarına göre şahısların durumu					Hasılat (Akçe)
			Çift	Nim	Bennâk	Kara	Muaflar	
Erkmen	28	-	5	2	14	4	3	1981

1528 yılında köyde 28 vergi hanesi bulunmaktadır. Osmanlıda Pîr ve kara sıfatıyla anılan kişiler vergiden muaf olduğu ve bir kişi var sayıldığı kabul görmüştür. Kara ve muafları çıkardığımızda köyde vergi veren 21 hane kalır. Her hanede beş kişinin yaşadığı kabul görüldüğü dikkate alınarak 1528 yılında köyde $21 \times 5 : 105 + 4 \text{ kara} + 3 \text{ pîr (ihtiyar)} : 111$ kişinin yaşadığı söylenebilir. Nitekim iki yıl sonra alınan vergilerden de nüfus sayımı yaklaşık olarak çıkmaktadır. Köyden vergi olarak 1981 akçe toplanmıştır.

1530 yılında köyde yirmi hane, dört tane kara, üç tane pîr-i fânî bulunmaktadır. Belirtilen yılda köyden vergi olarak toplanan 1981 akçe Karahisâr-ı Sâhib ve Kütahya Müsellem Mir Livası Hasılarına aittir. Belirtilen tarihte köyde vergi veren 20 hane,